

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА АВТОРСЬКОГО ДОГОВОРУ

*В. С. Дмитрієв,
кандидат юридичних наук,
доцент, заступник голови
Державної служби
інтелектуальної власності
України*

Проблема правової охорони об'єктів авторського права наразі є, мабуть, одним з найбільш складних та дискусійних у галузі права інтелектуальної власності. Незважаючи на те, що перший нормативно-правовий акт з питань авторського права був прийнятий вже понад триста років тому, наукові дослідження в цій царині не втрачають **актуальності**, адже в сучасному світі об'єкти авторського права мають значну економічну цінність, нерідко навіть більшу, ніж вартісна цінність об'єктів промислової власності. Проте більш ліберальний порядок набуття права на об'єкти авторського права та розпоряджання ними порівняно з об'єктами промислової власності залишає багато неврегульованих нормами права аспектів правовідносин.

Статтею 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Цивільне законодавство роз'яснює більш детально питання щодо розпоряджання правами інтелектуальної власності. Статтею 427 Цивільного кодексу України встановлено, що майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані відповідно до закону повністю або частково іншій особі.

Стаття 15 Закону України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон № 3792-ХІІ) до виключних майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) відносить виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами, а також визначає, що майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі згідно з положеннями ст. 31 цього Закону № 3792-ХІІ, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права.

Стаття 1107 Цивільного кодексу встановлює види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності: ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Що стосується «інших договорів», які зазначені вище, то ст.ст. 31 та 32 Закону № 3792-ХІІ встановлюють, що передача (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права та передача права на використання твору оформляється авторським договором.

Відповідно до ст. 11 Закону № 3792-ХІІ первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту

У статті розкрито внутрішні правові неузгодженості та протиріччя, які мають місце між законодавчими нормами щодо реєстрації прав особи на твір та договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, та нормами, згідно з якими не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, та механізмом реалізації зазначених норм, які містяться в Законі України «Про захист персональних даних».

Аналізуючи шляхи вирішення зазначеної проблеми, автор вважає доцільним внесення змін до підзаконного нормативно-правового акту, за яким здійснюється регулювання в цій сфері, – «Порядку державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір».

Ключові слова: авторське право, авторський договір, захист персональних даних

і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом терміну охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Ключовим в даній нормі є те, що авторське право виникає з самого факту створення об'єкта, набуття прав на нього не потребує будь-яких формальностей і факт державної реєстрації не надає авторові прав інтелектуальної власності, а лише засвідчує такий факт. Державна реєстрація здійснюється виключно за бажанням правовласника, це є його право, а не обов'язок. Йому державою надається можливість скористатись своїм законним правом або не здійснювати його. Обсяг майнових авторських прав, якими володіє суб'єкт авторського права, від цього не змінюється.

Проте державна реєстрація авторських прав є додатковим та досить ефективним засобом захисту автором своїх прав на підставі офіційного підтвердження компетентного державного органу факту існування об'єкта авторського права в певній матеріальній формі на певну фіксовану дату. Факт державної реєстрації може відіграти важливу роль при вирішенні в судовому порядку спору про авторство на твір у разі його оспорювання, незаконного використання та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. По суті, свідоцтво про державну реєстрацію авторських прав або договору про передання прав є лише суттєвим та незаперечним аргументом у спорі про право на об'єкт інтелектуальної власності. Хоча заради справедливості треба зазначити, що не завжди єдиним і не завжди вирішальним аргументом може бути здійснена державна реєстрація факту первинного набуття авторського права, а також фактів передачі (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права та передачі права на використання твору.

Згідно зі ст. 31 Закону № 3792-ХІІ автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором. Стаття 32 регламентує передачу права на використання твору (ліцензійні угоди) і визначає, що передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного або невиключного права на використання твору.

Стаття 33 Закону № 3792-ХІІ визначає суттєві умови договорів на право використання творів. Це письмова форма (за винятком договорів про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо), які можуть укладатись в усній формі) та досягнення згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших

умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Державною службою інтелектуальної власності України відповідно до порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» (далі – Порядок). Порядок визначає процедуру подання заявок на реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, їх розгляду, державної реєстрації, публікації відомостей про цю реєстрацію, видачі свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір, а також ведення Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір і Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір (далі – Реєстри).

Державні реєстри – це сукупність офіційних відомостей про реєстрацію авторського права на твір та факт і дату оприлюднення твору (за наявності) та сукупність офіційних відомостей про реєстрацію договорів, які стосуються права автора на твір, що постійно зберігаються на електронному і паперовому носіях.

У заявці на реєстрацію, крім інших даних, обов'язково зазначаються дані про автора твору, які потім вносяться в реєстри. У разі, коли твір створено у співавторстві, у заяві зазначається прізвище, ім'я та по батькові кожного автора. Запис Державного реєстру, крім інших, містить відомості про прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів) твору, дату його (їх) народження, повну поштову адресу та прізвище, ім'я та по батькові фізичної (фізичних) особи (осіб) – сторін договору, повну поштову адресу.

Після державної реєстрації та внесення відомостей про реєстрацію авторського права на твір чи рішення про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір, Державна служба (пп. (д) п. 5 Положення) готує та публікує в своєму офіційному бюлетені визначені ним відомості про реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Зокрема, це і відомості про особу, яка є власником авторських прав та про сторони договору про передання авторських прав. Бюлетень є загальнодоступною та відкритою інформацією.

Загалом, все правильно, законно та логічно. Проте, якщо поглянути з іншого боку, в цьому процесі є певні внутрішні правові неузгодженості та суперечності. Зокрема, у ст. 32 Конституції України, норми якої є нормами прямої дії, зазначено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

З метою конкретизації права людини, гаранто-

ваного ст. 32 Конституції України, та визначення механізмів його реалізації 1 червня 2010 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України № 2297-VI «Про захист персональних даних», який набрав чинності з 1 січня 2011 р. Предметом правового регулювання цього Закону є правовідносини, пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки.

Статтею 2 Закону «Про захист персональних даних» визначено, що персональні дані — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована; база персональних даних — іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі карток персональних даних, а володілець бази персональних даних — фізична або юридична особа, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних, яка затверджує мету обробки персональних даних у цій базі даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом.

Враховуючи це визначення, можна констатувати, що дані про фізичну особу, що надаються в заявці про державну реєстрацію авторського права чи договору про передання авторського права, є персональними даними, Державні реєстри є базами персональних даних, а Державна служба інтелектуальної власності України — володільцем та розпорядником баз персональних даних.

Пункт 6 ст. 6 Закону «Про захист персональних даних» визначає, що не допускається збирання, зберігання, використання поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. За процедурою державної реєстрації особа подає до реєструючого органу заяву, в якій, зокрема, зазначаються і персональні дані. Не можна однозначно стверджувати, що така інформація збирається «в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Відповідно, збір, обробка та публікація інформації, що міститься в заяві, можливі лише за згодою суб'єкта персональних даних.

Чи можна вважати зазначення даних особи в її заяві дозволом (згодою) автора чи сторін договору на збір та роботу реєструючого органу з їх персональними даними? Завважимо, що згода суб'єкта персональних даних — це будь-яке документоване, зокрема письмове, добровільне волевиявлення фізичної особи щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки (стаття 2 вищезазначеного Закону). Проте необхідно враховувати, що особа в заяві зазначає свої дані лише і виключно з метою державної реєстрації своїх авторських прав. Тобто її волевиявлення спрямоване саме на цю мету та не містить прямої згоди на обробку її персональних даних. Відповідно,

неправильним буде вважати зазначення в заяві про реєстрацію авторського права персональних даних особи прямим дозволом на роботу з такими даними.

Що ж буде, якщо особа в заяві на реєстрацію авторського права чи договору розпоряджання об'єктом авторського права не зазначить своїх персональних даних або зазначить, що заперечує проти їх внесення до державного реєстру? Цілком законно і логічно Державна служба інтелектуальної власності України надішле заявнику обґрунтоване рішення про відмову в реєстрації (пункт 18 Правил). Власне, державний орган на законних підставах відмовить в реалізації законного права суб'єкта авторських прав. А якщо, незважаючи на заборону особи, реєструючий орган здійснить реєстрацію та внесе відповідні дані до реєстрів (а без цього реєстрація неможлива), то, водночас із забезпеченням права на реєстрацію, буде порушено право особи на захист її персональних даних. І в цьому випадку, звичайно, не може бути надано перевагу реалізації одного з прав особи над іншим.

Вихід потрібно шукати в нормотворенні та внесенні необхідних змін до чинного законодавства.

Якщо ми поглянемо на норми Закону України «Про авторське право і суміжні права» та Закону України «Про захист персональних даних», то вони відповідають духу та букві Конституції України і навряд чи (принаймні в цій частині) потребують змін. Більше того, з урахуванням досить складної і довготривалої процедури опрацювання та внесення законодавчим органом змін до законодавчих актів, більш доцільним виглядає внесення змін до підзаконного нормативно-правового акта, за яким здійснюється регулювання в цій сфері — «Порядку державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1756.

Механізм реалізації змін в нормативному регулюванні може виглядати так.

Пункти 6 та 7 Порядку встановлюють, що заявка на реєстрацію авторського права на твір (Заявка на реєстрацію договору, який стосується права автора на твір) обов'язково повинна містити заяву, викладену українською мовою, що складається за формою, затвердженою Державною службою. До зазначеної форми заяви необхідно внести пункт, який буде передбачати письмову згоду (чи незгоду) заявника на збір та обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, тобто з метою державної реєстрації об'єкта авторського права (договору, який стосується права автора на твір), внесення цих даних до державного реєстру та публікації в офіційному бюлетені «Авторське право і суміжні права».

Цей пункт має передбачати як повний дозвіл

на обробку, внесення до реєстрів та публікацію даних, так і дозвіл лише на обробку та внесення до реєстрів, без дозволу на публікацію.

Враховуючи, що вже зараз (ст. 22 Порядку) автор твору має право заборонити згадувати своє ім'я в офіційному бюлетені Державної служби і каталозі державних реєстрацій авторського права, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом, та автор твору має право вимагати зазначення в офіційному бюлетені Державної служби і каталозі державних реєстрацій авторського права псевдоніма замість справжнього імені, такий частковий дозвіл буде корелюватись з існуючими нормами.

У разі, коли твір створено у співавторстві, у заяві має бути згода (чи відмова) в таких діях від кожного автора. Враховуючи, що право на підписання документів, що подаються до Державної служби, може бути надане одному із співавторів за наявності відповідної довіреності від інших співавторів, в цій довіреності має бути зафіксоване право повіреного надавати згоду на роботу з персональними даними довірителя (довірителів).

Відповідно, якщо автор не дає згоди на обробку та внесення до реєстрів його персональних даних, ненадання в заяві персональних даних про його особу не має вважатись для Державної служби підставою для відмови в реєстрації авторського договору чи авторського права.

До ст. 21 розділу V Порядку, яким регламентується ведення Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір та Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, необхідно внести норму про те, що запис про реєстрацію авторського права на твір, що заноситься до Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір, крім

інших, має містити відомості про відмову автора надати згоду на внесення його персональних даних до реєстру. При цьому відомості про прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів) твору, дату його (їх) народження, повну поштову адресу в реєстрі не зазначаються.

До ст. 23 Порядку необхідно внести зміни, якими передбачити, що запис про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір, що заноситься до Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, може не містити відомостей про прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів) твору, дату його (їх) народження, повну поштову адресу та про прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи (осіб) — сторін договору та повну поштову адресу.

До п. 24 Порядку має бути внесене положення щодо того, що у процесі ведення Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір та Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, до них, крім інших змін, можуть бути занесені відомості щодо внесення персональних даних про особу автора (авторів) твору, якщо після реєстрації твору чи авторського договору особа прийме рішення про надання дозволу на обробку її персональних даних та внесення їх до державного реєстру.

На нашу думку, такі новації дадуть змогу забезпечити баланс та динамічну рівновагу між захистом приватного життя людини, інформаційною складовою якого є персональні дані про особу, з одного боку, і з іншого – забезпечити ефективність функціонування механізму державного регулювання сфери правової охорони майнових та немайнових прав на об'єкти інтелектуальної власності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
2. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.

Дмитришин В. С. Обеспечение реализации права лица на государственную регистрацию авторского права и авторского договора

В статье раскрываются внутренние правовые несогласованности и противоречия, возникающие между законодательными нормами о регистрации прав лица на произведение и договорами, касающимися распоряжения материальными правами интеллектуальной собственности, и нормами, в соответствии с которыми не допускается сбор, хранение, использование и распространение конфиденциальной информации о лице без его согласия, кроме случаев, определенных законом, и механизмом реализации указанных норм, определенным в Законе Украины «О защите персональных данных».

Анализируя пути решения этой проблемы, автор считает целесообразным внесение изменений в подзаконный нормативно-правовой акт, которым осуществляется регулирование в этой сфере – «Порядок государственной регистрации авторского права и договоров, касающихся права автора на произведение».

Ключевые слова: авторское право, авторский договор, защита персональных данных

Dmytryshyn Volodymyr. Provision of implementation of an individual's right to state registration of author agreement and copyright

The article reveals internal legal inconsistency and conflicts between the norms, concerning an individual's right to registration the work and author agreement, concerning the material right and mechanism of realization of these norms defined by the Law of Ukraine «On Protection of the Personal Data» that do not provide the right to collect, keep, use, and distribute confidential information about a person without his/her consent though excluding special law determined cases.

The author analyzes the methods of solution of the problem and considers it reasonable to make amendments to a subordinate normative legal act «Order of state registration of copyright and agreements that regard author's right» that is regulative in the sphere.

Key words: copyright, author agreement, personal data protection